

PRATS I CAMPS

“Potser sí que la pel·lícula és dura. Era l'opció més neta. No pots frivoltitzar i fer un tomb agradable amb coses que no ho són.”

“Tenim molt poca pietat cap als altres”

Ho heu fet a posta, això de deixar-nos amb aquesta sensació de devastació?

—Dona... Entenc que la pel·lícula acaba en sec i amb una frase demolidora. Però si mires enrere potser no ho és tant. O no tot. Hi ha molts personatges pel camí. *Pa negre* parla d'aquest nen, de l'Andreu, i de la seva evolució, de la formació d'un monstre, com diu Emili Teixidor. Però és una pel·lícula coral, hem de mirar també en Quirze, o la tieta Enriqueta, que és molt maca i li agrada enrotllar-se amb altra gent i que probablement començarà una nova vida...

—Podem imaginar-li futur?

—És clar!

Agustí Villaronga (Palma, 1953) s'ha endinsat en l'univers literari d'Emili Teixidor i n'ha emergit amb un film intens i corprenedor. ‘Pa negre’ s'acosta al gran públic i el cineasta hi manté l'ànima intacta.

—Bé, l'autor decideix, òbviament.

—No, jo no: els personatges ja van solts. Fixa't en el Quirze, el cosí: continuarà al camp, a prop de la família, de l'àvia. I mira l'àvia: és un puntal, ferma. No pens que el conjunt sigui tan negatiu.

—I la traïció?

—És trist, i a mi també m'afecta, veure que les persones no puguin mantenir els ideals. Fa molta pena, de veure com algú amb intencions, amb ganes que hi hagi igualtat entre els homes, que ha estudiat de nits, que no vol que hi hagi aquesta opressió a les fàbriques, acabi traint simplement per diners. I en fa més que això es transmeti com un llegat. Potser sí que la pel·lícula és dura. Pens que era l'opció més neta, la més honesta. No pots frivoltitzar i fer un tomb agradable en coses que no ho són.

—Feu un retrat de la condició humana que no és fàcil de pair.

—Sí. Perquè és on faig l'èmfasi, això és veritat. L'altre dia, una persona deia, sobre el personatge del pare, una cosa que em va agradar moltíssim: estàs amb

ell, de cop t'adones de la traïció que fa i... continues estant amb ell. És sorprenent, això. Però passa. I m'agrada. No perquè justifiquis el personatge. És només que sovint fem judicis massa ràpidament. Tenim molt poca pietat cap als altres. Ens col·locam en un lloc alt i ens posam a dir, mira aquest que fill de puta, mira l'altre que d'això... i no escoltam raons, no miram com és que les persones arriben a aquelles situacions. Sempre pots mirar endarrere, i sempre hi ha coses.

—**I és això, que ens mostreu.**

—Sí. Les persones no són monolítiques. Fixa't en el personatge del pare: no hi ha res en negre o blanc, té més complexitat. Si hi ha res que no s'hauria de permetre és que hi hagués una guerra, i molt menys una guerra fratricida. Perquè les conseqüències són molt dures. Molt. Record una discussió que diuen que hi va haver entre la Carmen Polo i l'Eva Perón: la Perón li va dir una frase fortíssima i boníssima: “Senyora, si vostè fa una guerra, atingui's a les seves conseqüències.”

—**Situeu l'acció l'any 1944. Guerra i postguerra, però, semblen més aviat el marc per a fer emergir els temes de què voleu parlar: la mentida, la misèria moral, les relacions humanes...**

—Sí, en aquesta pel·lícula no és tan important parlar de com han quedat vencedors i vençuts, encara que també es veu: no hi faig una anàlisi política i social del moment, més aviat hi parl del camí interior d'uns personatges traïts entre ells. Els primers anys després de la guerra van ser molt durs. Molt. Remolt més durs que això que mostram, perquè tot just parlam d'un poblet aïllat. Sí que permet, però, que t'oblidis de tot el marameu polític i et centris a mirar com ha afectat la gent. I és devastador. Perquè la misèria duu a situacions molt difícils. Algú diu que davant d'aquests situacions surt la part millor i la pitjor de cada persona. I és lògic.

—**Com arribeu a l'univers d'Emili Teixidor?**

—Per encàrrec. Cosa que no vol dir que sigui un mercenari [riu]. Vaig intentar entendre l'obra, entendre on volia anar a parar l'Emili. Vaig ampliar el món de *Pa negre* amb més novel·les seves. Ell, a més, té l'habilitat o la característica que parla molt dels mateixos anys, del mateix entorn, amb personatges molt semblants, i vaig anar agafant una mica

d'això. Sobretot d'una altra novel·la, *Retrat d'un assassí d'ocells*. Pensava que agafant només *Pa negre* quedaria una pel·lícula molt intimista, perquè el llibre té aquest punt. I em vaig dir: jo això no ho sabré fer; si és així no és una pel·lícula per a mi. En canvi, en el seu univers hi veig moltes coses que hi donen més complexitat. La novel·la *Pa negre* és més benvolent que aquesta pel·lícula. No d'esperit, que és el mateix, sinó en la manera de tractar-ho. El cas és, per tant, moure's dins l'univers Emili i crear una cosa diferent. Al cap i a la fi és una pel·lícula, té recursos narratius diferents.

—**Com ha estat la interacció amb Teixidor?**

—Molt bona. Això mateix que t'he contat ara li ho vaig explicar a ell, i em va dir: “Et faig confiança, Agustí, tranquil, fes.” I crec que va ser una opció intel·ligent, perquè és bo deixar un aire de llibertat. Vaig estar mesos que no sabia per on tirar i després a poc a poc va anar sortint. Li ho vaig mostrar i li va agradar. Em sembla que n'està molt content. L'ha vista diverses vegades i diu que cada vegada li n'agraden més coses.

—**Per què, un cop començat el film, hi intercaleu un rètol amb el títol del *Retrat d'un assassí d'ocells*?**

—La pel·lícula és una mescla de gèneres, és molt lliure en aquest sentit. Té un inici d'impacte, i durant quinze o vint minuts sembla que sigui un *thriller*: a qui han mort, per què... Però després el pare se'n va i la història canvia. La preocupació d'aquest nen per l'acusació contra el pare continua latent, però tot agafa un altre aire: hi ha el descobriment del món de la seva família, l'amor amb la cosina, amb el noi físic, aquell anar entenen les coses que passen... I a poc a poc la història deriva en drama total. La intenció de posar-hi allà l'assassí d'ocells era fer-hi una línia de separació.

—**Hi ha molts animals morts.**

—Tot té un sentit. D'entrada, és increïble, perquè acaben de matar un senyor d'una manera salvatgíssima i, quan maten el cavall, tothom queda automàticament impressionat. Potser és que ja estam cansats de veure morts al cinema, ja els poden matar del dret o de través, que la imatge ens passa per sobre. En canvi, el cavall, un animal noble, mort d'aquesta manera, indefens... ah! T'impacta. Ja m'hi vaig trobar a *El mar*, amb el gat: li passen coses tremendes i la gent

PRATS I CAMPS

“No m’ha molestat l’etiqueta de maleït. Sé que les pel·lícules eren rares i fortetes”

hi queda penjadíssima. Tranquils, però [somriu], que tot tot és fictici.

—**Però no gratuït.**

—No. Per què cerc aquest impacte? Perquè la gent digui “oohh”? No. És una pel·lícula que parla molt de les conseqüències de la guerra, sense que es vegi la guerra. Però el carro estimbat, el cavall, dues persones mortes, pare i fill, ho desencadena tot. El començament havia de ser fort, per entendre com això convulsa una petita societat. Com tot allò que ha passat amb la guerra.

—**També hi ha els ocells.**

—Se'n parla molt, sí. I de les ales, de volar... Els ocells hi representen els ideals. També quan els maten a cops.

—**Els infants tenen un paper central. Els seus ulls, però, no són innocents. El personatge de la Núria, la cosina, és...**

—Terrible. Té la sang gastada, que diu la Rodoreda. A l'Andreu, al principi, el veus un nen innocent i segueixes pas a pas el procés: com es deteriora, com veu els enganys, les coses que no entén, les coses que no pot assimilar, les que interpreta malament... Però la nena de seguida explica que ha vist com el pare se li ha penjat al davant, que la mare se'n va amb un altre i la deixa sola, que jugant al riu li explota una bomba... ja és una nena que està deixada de la mà del món. No es pot mirar la vida amb alegria. Dintre d'això, és un personatge que m'encanta. I l'actriu, també.

—**Heu fet un film de nens, però també de dones, de vídues.**

—És de les coses que me n'agraden. Tots els personatges tenen molta importància i tots ajuden a entendre les històries. Les dones, concretament: dones sense home (els tenen morts o han hagut de fugir) que han de continuar endavant, de tenir cura de les persones que els queden i que les necessiten.

—**Fan allò que cal. De vegades això fa por.**

—Sí. Són molt estrictes. La Ció, per exemple, ho és molt. L'Enriqueta fa tant com pot. L'Àvia també es manté. La Florència és una burra de càrrega, una dona que se sap abocada a la soledat i que diu: "Quan em mori jo mateixa em taparé amb la gira del llençol per no donar feina a ningú."

—**Heu creat una atmosfera gairebé màgica per fer un relat realista...**

—És veritat que té una cosa molt realista. Gent que ha viscut aquesta època ho troben ben ambientat. Però, en canvi, la pel·lícula és molt despullada, hi ha una

abstracció feta, els espais tenen molt poques coses, molt nuus, la mateixa llum és també estranya, no és fàcil d'identificar d'on ve, ni els colors...

—**Molt freds.**

—Sí. I cada vegada més. Hi ha una evolució. Els primers boscs, per exemple, són lluminosos; els darrers, gairebé grisos. Tot és molt acurat: tots els equips van entendre la pel·lícula (teníem una consigna interna: humitat, pols i brutícia), tots anàvem al mateix propòsit i ens donàvem molt de suport. Curiosament, crec que és una pel·lícula no gaire realista que, en canvi, fa la impressió d'una realitat molt clara. I trob fantàstic que passi això.

—**Hi ha una mena de corrupció de la decència. Què ens queda, en sortir del cinema?**

—[Somriu.] Tens la realitat: la teva família, els amics, les teves coses. A mi sempre m'han dit maleït i malalt i no sé què, però no ho som gens. M'encanta el món trastornat, però el fet que en parli només vol dir que m'hi fix.

—**L'etiqueta de cineasta maleït, no us la traieu de sobre per molt que feu.**

—No m'ha molestat mai. Primer, perquè crec que en algunes coses tenien raó, perquè les pel·lícules eren rares i fortetes. Ho acceptes i ja està. Quan m'ho col·locaven en el terreny personal ja era diferent. Però, en fi, també acabes dient que és igual. En tot cas, a les altres pel·lícules sí que els personatges poden ser gent torturada, que està en una banda fosca de la vida. Aquí no: són coses que han passat a persones normals. No hi ha perversió. És una pel·lícula molt humana.

—**La productora, Isona Passola, va dir, a la conferència de premsa: "És un director tan bo que l'ha de conèixer més gent." Pa negre us ajudarà a superar la soledat del creador de culte?**

—[Un altre somriure.] Bé... jo continuu. Potser alguna vegada vaig dir: em pareix que ja s'ha acabat. Després de l'època en què volia fer *La mort i la primavera*...

—**No sembla fàcil d'imaginar-lo en cinema, aquest llibre de la Rodoreda.**

—Ah, jo sí que me l'hi imagin i és fenomenal.

—**El veurem, aquest film?**

—No ho sé. Depèn molt. Però jo mai no l'he oblidat.

Núria Cadenes